

Dialog document fase 1 Doelentraject medeoverheden

Verkennde gesprekken gemeenten

28 februari 2023

- Inleiding
- Deelnemende gemeenten
- Bevindingen:
 - Ambities en doelen gemeenten
 - Reacties op doelen NPCE
 - Concrete projecten en resultaten circulaire GWW bij gemeenten
 - Netwerken, samenwerking en belangrijke informatiebronnen voor gemeenten
- Belangrijkste conclusies

Aanleiding

In het nieuwe Nationaal Programma Circulaire economie (NPCE) heeft transitieteam Circulaire Bouweconomie (TTCBE) de doelstellingen voor specifieke productgroepen geconcretiseerd. Voor de GWW/infra zijn voor de productgroepen ‘(betonnen) bruggen en viaducten’ en ‘Wegverharding-asfaltwegen’ doelen en zijn adviesroutekaarten opgesteld. De routekaarten zijn op dit moment nog vooral vanuit het Rijk/Rijkswaterstaat, ProRail en de Waterschappen tot stand gekomen. Medeoverheden (met name gemeenten) geven in hun eerste reactie aan dat zij de doelen onvoldoende vinden aansluiten op de gemeentelijke praktijk.

Vanuit het TT CBE is het initiatief genomen om in aanvulling op het NPCE voor de GWW met gemeenten te kijken óf, en hóe er tot doelen kan worden gekomen die beter aansluiten bij de gemeentelijke praktijk en gemeenten voldoende handelingsperspectief biedt om te sturen op circulair grondstoffengebruik. Het uiteindelijke doel is dat doelen van rijk en medeoverheden elkaar versterken en zo de transitie naar een volledig circulaire economie wordt versneld.

Proces

Om dit te kunnen bereiken, is met Rijkswaterstaat een proces opgetuigd (gemandateerd opdrachtgever door TTCBE) om:

- Een groep gemeenten samen te brengen die kan en wil bouwen aan het formuleren van passende doelen circulaire bouweconomie en passende routekaarten naar die doelen toe.
- Aanvullende doelen en acties in beeld te brengen die beter aansluiten bij de gemeentelijke praktijk, waar de eerder opgestelde adviesroute in het kader van het doelentraject CE volgens de betrokken deelnemers dat onvoldoende doet.
- Een advies te brengen aan het transitieteam CBE namens de deelnemende gemeenten om de doelen en routekaarten te beschrijven die gemeenten als realistisch en passend ervaren binnen hun dagelijks praktijk richting circulaire bouweconomie.

Dit document is de samenvatting van de eerste, verkennende fase van dit proces. Om de groep gemeenten voorbereid bij elkaar te brengen, zijn gemeenten geïnterviewd over zaken die spelen rondom circulaire GWW in hun gemeente. De gemeenten die zijn geïnterviewd zijn middelgrote en grote gemeenten waarvan bekend is dat zij actief zijn op het gebied van circulaire GWW. Er is een spreiding wat betreft koploperschap dan wel ‘peloton’. Wel hebben ze allemaal circulair beleid (dan wel concrete ambities) en reeds circulaire economie getracht toe te passen in projecten of bij de inkoop van producten. Bovendien is geprobeerd voldoende geografische spreiding te realiseren. Een lijst van deelnemende gemeenten is opgesomd op de volgende pagina.

Per februari 2023 nemen de volgende medeoverheden deel aan het Doelentrajec circulair GWW:

- Gemeente Amsterdam
- Gemeente Rotterdam
- Gemeente Utrecht
- Gemeente Zwolle
- Gemeente Leiden
- Gemeente Lelystad
- Gemeente 's-Hertogenbosch
- *Gemeente Apeldoorn*
- Gemeente Nijmegen/Groene Metropoolregio/Provincie Gelderland
- Unie van Waterschappen

Bevindingen: Ambities en doelen gemeenten

Gemeente	Ambities uit coalitieakkoord	Beleidsdoelen & -plannen
Leiden	Ambitie: Alle gemeentelijke bouwprojecten vanaf 2023 100 procent circulair uit te vragen	Leiden heeft een strategie Circulaire Economie 2020-2023 . Circulaire bouw is een van de drie inhoudelijke thema's. Als ook circulair inkopen. Routekaart Openbare Ruimte Circulair voor Kunstwerken, Riolering, Verlichting, straatmeubilair en spelen, Verhardingen en Water en groen.
Lelystad	Algemeen in nieuw raadsakkoord: Grondstoffen beter benutten en toewerken naar een stad waarin gebruikte en bestaande grondstoffen optimaal worden hergebruikt. In 2026 worden 10% en in 2030 40% minder primaire grondstoffen gebruikt.	Lelystad werkt met een Actieplan Duurzaamheid 2021-2024 . Fysieke leefomgeving is als pijler opgenomen, als ook circulair. Binnen dit actieplan 2 projecten gestart: 1) Circulair inkooptraject. Voor GWW willen ze MKI integreren in aanbestedingen. 2) Oprichten Circulair Ambachtscentrum. Klein project voor CE toepassen in openbare ruimte middels kleine testen. In de toekomst willen ze Leidraad Duurzame Gebiedsontwikkeling hanteren.
Utrecht	Utrecht volgt Rijk: In 2030 50% minder grondstoffengebruik, en in 2050 100% circulair. 2026: 50% moet circulair ingekocht zijn.	Utrecht werkt met programma Utrecht Circulair 2020-2023 . Monitoring circulair inkoop nu nog gebaseerd op inspanning. MVOI actieplan is in ontwikkeling. Concrete doelen zijn nu nog niet gedefinieerd.
Zwolle	"Zwolle stelt een Zwolse standaard op voor het circulair bouwen van nieuwbouw, renovatie en de aanleg en beheer van de buitenruimte. Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij landelijke keurmerken en regelgeving." (programmaplan circulair bouwen) Zwolle kiest hierbij voor een gebiedsgerichte aanpak en pakt een voortrekkersrol. (programmaplan circulair bouwen)	Voor de ambities moeten ze nog een vertaalslag maken naar de praktijk. Er liggen nog geen strakke kaders of doelen.
Amsterdam	Amsterdam gaat door met de Agenda Circulair. Met Agenda Circulair en vernieuwende economische modellen als de Amsterdamse Donut richten we op lokaal niveau de economie circulair in waarbij er aandacht is voor de maatschappelijke kant van het circulair maken van de stad. We zetten deze lijn door, en investeren in verdere samenwerkingen in de stad. In ons inkoopbeleid is ons uitgangspunt lokaal en duurzaam inkopen en onderzoeken we de mogelijkheden van true pricing. Daarnaast wordt natuur-inclusief bouwen waar mogelijk uitgebreid.	Amsterdam werkt volgens de doelen, afspraken en projecten in hun uitvoeringsprogramma Amsterdam circulair 2020-2025 . Amsterdam volgt Rijk: in 2030 50% minder grondstoffengebruik. In 2050 100% circulair. Één van de kansrijke categorieën waardekens die Amsterdam zelf oppakt om invloed op uit te oefenen is 'gebouwde omgeving'. Binnen de gebouwde omgeving wil men circulaire criteria toepassen in ontwerpen en als norm stellen bij inkoop, aanbestedingen en gronduitgifte.

Bevindingen: Ambities en doelen gemeenten

Gemeente	Ambities uit coalitieakkoord	Beleidsdoelen & -plannen
Rotterdam	Bij het inrichten van de stad werkt Rotterdam zoveel mogelijk met hergebruik van materialen. Rotterdam onderzoekt de mogelijkheden tot materialenhubs: opslagplaatsen van sloopmaterialen ten behoeve van hergebruik. Tenslotte stimuleert Rotterdam natuur inclusief bouwen met groene of blauwe daken en circulair slopen en herbouw.	Het programma Rotterdam Circulair wordt doorgezet.
's-Hertogenbosch	's-Hertogenbosch laat de investeringen op het vlak van woningbouw gepaard gaan met investeringen in sociale, klimaatbestendige, veilige en gezonde wijken en dorpen.	
Nijmegen	Klimaatbestendigheid wordt een vast uitgangspunt bij ruimtelijke projecten en het beheer. Nijmegen gaat de toolbox natuurinclusief bouwen uitbreiden naar alle nieuwbouwprojecten in de stad. Samen met de regio wil Nijmegen circulair bouwen versnellen en initiatieven ondersteunen die bijdragen aan een duurzame grond-, weg- en waterbouw. Tenslotte investeert Nijmegen in circulaire pilots en duurzame aanbestedingen.	
Apeldoorn	Gemeente Apeldoorn zet in op duurzaam en natuur inclusief bouwen.	
Provincie Gelderland (coalitieakkoord 2019-2023)	Nieuw te realiseren wijken zijn klimaatadaptief, circulair, energie- en CO2-neutraal en gemengd in opzet. Ook bij de aanleg van nieuwe infrastructuur wordt gelet op klimaatadaptatie in het kader van de GreenDeal Duurzame GWW. Provincie Gelderland staat open voor innovaties zoals circulair bouwen. Daarnaast zet provincie Gelderland in op een snelle transformatie van de grootste geïmporteerde grondstofstromen naar circulair en hergebruik.	

Bevindingen: Reacties op doelen uit NPCE

- Slechts enkele gemeenten kennen de circulaire GWW-doelen uit het definitieve NPCE.
- Een paar gemeenten hebben deelgenomen aan **klankbordgroepen** in het proces om tot de NPCE te komen, twee gemeenten hebben NPCE meegelezen en schriftelijke reacties gegeven tijdens de draft(s)-fase.
- Veel van de gehoorde kritiek is **principiële**. Er is in het proces van het tot stand komen van de doelen te weinig betrokkenheid geweest vanuit gemeenten. Vertegenwoordiging vanuit VNG wordt als onvoldoende ervaren.
- De **kritiek op NPCE is breder** dan alleen op de doelen voor productgroepen binnen circulaire GWW. Bij TT-CBE echter ontstond een gesprek waarin gemeenten ervoeren dat er naar ze geluisterd werd en werd de handschoen opgepakt om de doelen ‘aan te vullen/te vertalen’.
- Kritiek komt ook voort uit een **langere geschiedenis** waarin gemeenten ervaren te weinig betrokken te worden bij het ontwerpen van doelen en programma’s voor allerlei opgaven.
- De gekozen **productgroepen lijken** de meeste gemeenten **logisch**: zeker wat wegverhardingen betreft. Er is bewustzijn dat gemeentelijke infra, en daarbinnen de aanleg en het beheer en onderhoud van wegverhardingen, een impactvolle productgroep is. Slechts een paar gemeenten hebben inzichtelijk waar hun belangrijkste impactstromen zitten en wat er aankomende jaren door aanleg, beheer, onderhoud en renovatie aan infraprojecten circulair aangepakt zou kunnen worden.
- Gemeenten vragen zich af **welke hulp** gemeenten mogen verwachten nu deze doelen gesteld zijn en het Rijk hierop stuurt. “Er moet wel boter bij de vis komen”. Strakkere regelgeving zou ook helpen. De doelen zijn niet dwingend. Maar ook bij meer dwang is extra budget benodigd, om circulaire kennis te vergaren, om circulair te kunnen ontwerpen en circulair projecten uit te voeren.

Bevindingen: Van beleid naar concrete acties

- De wijze waarop circulair wordt opgepakt in gemeente en daarmee circulair GWW wordt benaderd is meervoudig: Inkoop en aanbesteding - Circulair beleid (circulaire bedrijfsvoering) - Circulair ontwerp - Circulair beheer en onderhoud - Circulaire sloop – circulaire economie (lokale en regionale uitvoerders/marktpartijen) enzovoort.
- Grote koplopergemeenten hebben veel beleidskaders, grote uitvoeringsprogramma's (waar circulair GWW een onderdeel/programmaliijn van is) en een team van collega's die op allerlei manieren in contact treden, meewerken aan projecten dan wel adviseren over circulaire elementen binnen projecten en Beheer en onderhoud. Teamleden zijn verantwoordelijk voor onderdelen van een programma. Zij worden hierin specialist en oefenen vanuit dat specialisme invloed uit op de relevante organisatieonderdelen, dan wel voeren projecten uit vanuit een specifiek onderdeel van het programma.
- Voor kleinere gemeenten is het lastiger om circulariteit als onderwerp concreet te laten landen. Beleidskaders zijn er nog niet, of beperkt. Kennis is moeilijk te vergaren door drukte en het moeten verdelen van aandacht over meerdere beleidsvelden. Beleidsmedewerkers zijn verantwoordelijk voor meerdere opgaven (CE, energie, klimaatadaptatie enzovoort). Toepassing van circulaire kennis, vragen om circulaire oplossingen in infraprojecten is afhankelijk van de intrinsieke motivatie van projectleiders, inkoopadviseurs of regisseurs als die in de organisatie aanwezig zijn.
- In alle gemeenten worden infra-projecten uitgevoerd waarbinnen circulaire criteria een rol spelen. Afhankelijk of het ontwerp ervan door het gemeentelijk ingenieursbureau gebeurt, ontwerpen zij zelf circulair dan wel vragen zij dit uit in de aanbesteding van projecten aan marktpartijen. De realisatie ervan betreft een inspanningsverplichting en bijna geen resultaatverplichting.
- De mate waarop een project succesvol is, is in grote mate afhankelijk van de interne motivering van de desbetreffende projectleider. Het hebben van circulair kaderend beleid helpt hierin. Het houden van marktconsultaties ook. Interne samenwerking versterkt de mogelijkheden om een project circulair uit te voeren.

Bevindingen: Samenwerkingen en belangrijke partners

- Er wordt al veel samengewerkt door gemeenten in de versnelling naar circulaire economie algemeen, dan wel circulaire GWW specifiek.
- Aansluiting bij DuurzaamGWW, tekenen van het beton akkoord, Manifest MVOI en de geboden ondersteuning vanuit die hoeken destijds heeft de samenwerkingen aangewakkerd. Samenwerking betekent vanuit die aansluiting bij desbetreffende deals/manifesten etc. kennis of informatie halen en uitwisselen.
- Er zijn belangrijke kennispartners landelijk (CROW, BouwCirculair en CB'23) en regionale netwerken/platforms waarin gemeenten zich organiseren richting circulaire GWW
- Lelystad en Groene Metropoolregio geven aan reeds aangesloten te zijn op deelname aan sessies (roadshow) ten behoeve van de Provinciale Ambitiebepaling Klimaatneutrale en circulaire Infrastructuur (PKCI). Hiermee geven provincies invulling aan de wijze hoe zij zich aansluiten bij de landelijke strategie (KCI) voor infrastructuur. Momenteel wordt door een o.a. in provincie Flevoland en Gelderland (en Noord-Brabant) actief de samenwerking opgezocht om de PKCI met gemeenten samen vorm te geven, dat wil zeggen de strategie KCI te vertalen naar de PKCI. Werksessies betreffen vertaling in de breedte: techniek, beheer en onderhoud en beleid
- Als belangrijke partner wordt door meerdere gemeenten gerefereerd aan het CROW. Als kennisplatform en opleidingsinstituut in de infrastructuur zijn zij voor gemeenten een herkenbare en betrouwbare kennispartner. CROW voert het programma- en projectmanagement van Duurzaam GWW 2030.
- Als belangrijke kennispartner wordt tevens verwezen naar BouwCirculair. Dit netwerk streeft naar duurzame materialen in bouwprojecten door het reduceren van CO2 en het gebruik van circulaire grondstoffen. Er zijn 5 asfaltketens aangesloten (Noord, Midden, Oost, Overijssel en Zuid): een concentratie regionale partijen die in die regio de asfaltketen verduurzaamt. Tevens zijn er 16 betonketens aangesloten waarbinnen gezamenlijk gewerkt wordt aan de toepassing van circulair en CO2 arm beton in met name werken en wegen.
- In Noord-Brabant wordt door 's Hertogenbosch samengewerkt in het initiatief INDUSA: Hierin werken Provincie Noord-Brabant, Bouwend Nederland, BIZOB en de vijf grootste steden van Noord-Brabant samen (Tilburg, Eindhoven, Breda, 's-Hertogenbosch en Helmond) aan een snellere verduurzaming van de infrastructuur.
- In het oosten van Nederland is Pioneering als platform actief. Zij ontwikkelen en delen kennis voor de gebouwde omgeving in Oost-Nederland. Infrastructuur en civiele werken zijn onderdeel van het platform.
- In Utrecht werkt men samen met Alliantie Cirkelregio Utrecht. Ook dit is een regionaal platform, netwerk van regionale partijen die samen werken aan versnelling naar een georganiseerde, circulaire topregio.
- Samenwerking in de regio met een externe keten wordt als zinvol geacht, sommige gemeenten zijn nog zoekende om te gaan samenwerken (o.a. Leiden, Lelystad).
- Tot slot wordt ook melding gemaakt van regionale samenwerking-overleg en kennisuitwisseling over inkoop. Alhoewel sommige initiatieven moeilijk levend te houden zijn.

Belangrijkste conclusies t.b.v. doelentraject

- Kritiek op de doelen uit het doelentraject TTCBE is principiëel en niet persé iets van alleen TTCBE. Begrip van de doelen is er weinig, toelichting op de doelen helpt gemeenten bij het krijgen van begrip.
- Samen werken aan vertaling van de doelen voor gemeenten helpt hen. Zowel inhoudelijk, maar ook vanuit het principe: er wordt naar ons geluisterd.
- Grote verschillen tussen de gemeenten wat betreft positie richting de circulaire GWW en in aanpak. Ook wat grootte van de uitvoeringsprogramma's betreft: van meerkoppige teams met adviseurs die onderdelen van een programma uitdiepen, tot één adviseur die op alle duurzaamheidsthema's adviseert, organisatiebreed.
- Meest gemeenten werken nog aan het uitvinden van de betekenis van hun doelstellingen voor hun eigen projecten. Er wordt circulair gewerkt in projecten, maar dit is met name experimenteel, kost veel tijd en is afhankelijk van de intrinsieke motivatie van projectleiders.
- Er is een enorm netwerk met kennispartners, regionale partners en samenwerkingsverbanden waar gemeenten nu hun kennis vandaan halen, dan wel proberen samen op te trekken in het oppakken van de circulaire opgave. Door drukte dan wel capaciteit wordt dit nog niet door alle gemeenten even goed benut. Koplopergemeenten vinden veel zelf uit, kleinere gemeenten hebben moeite om de kennis binnen te halen.
- In de hoeveelheid der dingen zien gemeenten door de bomen het bos niet meer. Een logische aanpak, een vertaling van de doelen landelijk naar gemeenten wordt eerder herkend en erkend wanneer bekende en erkende kennispartners hier een (organiserende) rol in hebben.

Belangrijke vraagstukken schreeuwen om werkende oplossingen.

> Wij ontwikkelen ze.

Contactpersoon
Karlijn Bakker

 ➡p>us<
T +31 (0)26 355 13 55
Arnhem • Amsterdam **R**otterdam

info@kplusv.nl
www.kplusv.nl
LinkedIn

